

נתן אלטרמן / נהלה ציין

1.

מננה, בריחוק ובמובדל, התכווצו מיטשח הירק וציבורי-הנגות של שדה-בוקר. ואילו כאן עמדו מיבני המידרשה תשופים בחוף המרחב החשוף, בכל התלונות נשקפה השממה הברתקת, האחת, כמו קלסתר פנים אתו, החור זר ובשנה ומזדקר אל מולך בכל אשר תפנה.

אור היום היה עדיין מאונך כמעט, אור צהרים, והאור היבש, החוד, בצנץ ורשרש בלאט, כנייר וכוכית.

גוף ראשוני זה הוא כיום תחנת חייו של האיש בן השמונים ושלוש, תמיד חתן-בראעית.

עשרות השנים, הגדושות, הנושאות עומס נדיר של מאבקים ומרורים והישגים, נשארו מאחור. רחוקו כמו הארץ הנושבת, רחוקו כמו הערים והכפרים, כמושבות יהודה וכמרומי הגליל.

ועכשו, אחרי כל אלה, בתחנה הזאת, כמו אין הבדל בין שממה זו שמסביב ובין בדידות של ימים ולילות ראשונים בסגירתה של אז.

פרט לכמה קיום של שוני שנוספו ביני-חיים, כגון תקומת המדינה, שהאיש הזה נא-בק עליה בהיותה נקראת עדיין לא מדינת ישראל אלא תכנית-בילטמור, וכגון תקומת צה"ל הנלחם עכשו על גבולותיה העשנים.

ועוד עיניים אחדים, שאין דומת להם, אך אין די בהם.

שכן הריקות שכאן, מסביב, כמו רק הו-סיפה תבענות ותומרה, והכל שוב כמו לפני התגשמות, כמו על סף, וקומץ האורחים, ש-נתכנס כאן, לא השמיע באומים-רק דברי ברכה קצרים לפני הארוחה. ועם ערב שרה מקהלת תלמידים ותלמידות שיר יום-הולדת-שיר של התחלה-של כחה אל"ף.

2.

עיקה שמדברים על בדידותו של בן-גוריון כיום יש לדעת שאין היא הדשה עמו. היא היתה נחלתו גם בתוך תוכם של המאבקים הגדולים, והיו ימים, אף בתוך סערות כני-בוסים ופולמוסים ורוב עם, שבהם היתה בדי-דות זו טראגית יותר משהיא כיום, שכן המאבק על המדינה, במשך שנים על שנים שלפני תקומתה, היה נטוש לא רק בגז אויבים דורשי רעה, אלא גם נגד בעלי מיטב הערכים המתקוממים, בעלי רחבות-דעת והור-מאניום ושליטת אוראנטוריום פוליטי, בעלי נוסחות שפיון ופכחון, אשר רעד פלצות עובר בן לרגע בחשבך כיום כי בכך יכלו להכריע ולחתוך גורל.

וכאז כן גם עתה אין בדידותו בדידות פא-סיבית של סיבות שנוצרו מאליהן, אלא היא פרי רצון ומחשבה תחילה. זו בדידות אשר תקיפות שבה רבה מעצבות שבה.

שכן עיקרה אינו בכך שמספר האורחים מן הצפון, לחגיגה זו, היה מועט מכפי הראוי, אלא בכך שהשממה מסביב היא רבה מכפי הראוי, ומפני שהאדיות החדים, וההרים לטור-שיי-הכיפות, הם דממה נחושה ומפני שהכל כאן מעיד, בשתיקה אכזרית, כמה הרבה יש עוד לעשות כדי שההישגים העצומים שבי-עורף יסיפו להתקיים.

כן, זה העיקר. לא הקרע שבינו ובין צמ-רת מפא"ל-לשעבר, אלא הרווח-ההירק בינו ובין אלפי ירשבי הארץ, שלא הלכו אחריו ל-מידבר, בינו ובין התפוצות אשר לא נעו במשך כל עשרים השנים שמאז קום המדינה, ומי כמוהו יודע שאין מדינה זו אלא היאחזות רא-שונה, על אף כל משמעותה החותכת חיים לאומה.

וכמו בדי להזכיר טעם-בראשית של הורה זה שמסביב, ישב אל שולחן הארוחה, בין האורחים הספורים, גם הרצפלה. ישב כשורש עתיק ומעוקל ומצולק, רגע אחד ביסה אפי-לו לשייר, כמו בעת עליה-על-הקרקע, אך הפסיק, ורק בחיריו כמו רטטו עדיין, מבעד לעייפות הגוף, למראה השממה הנהדרת, הראשונית, המושלמת, המוגשת כאן לאומה מחדש כמתת כבירה.

מעטים שרדו כיום מאותה חבורה של חלוי-צים ראשונים, של אותם היפרי-ביטיקיים רי-אולטרה-היפסי אשר לדברי ימי ישראל, ש-הפנו את גורל העם על פיו, בקומם עם ראשית המאה להתנער מקשרי חברה וכויות-אבות כדי להטיל על שכמם עול כבד ששיעורו לא ידעו עדיין לא הם ולא אבותי-הם. עמלם לא היה שוא. הם הניחו אחריהם גם חתם שלא יימחה לעולם וגם ממשיכים שאינם פחותים מהם לא לרשויות ולא לכוח ולא לכשרון-המעשה המופלא. האיות קיימת בהתלט. רק הכמות, הכמות אינה מספקת. המיספר. גם כיום הוא מועט מכפי הצרכים וכיום עשוי פער זה לקבוע שבעתים מחמת דחיפות המשימות וחריפות הנסיבות העלוות שלא לחזור.

לכן, שעה שמקהלת בית-הספר שרה בתוך השממה הזאת, יום הולדת לבן-גוריון, היחה בשיר הזה לא בדידותו של איש, אלא בדידותם השוברת-לב של דברי ימי ישראל, אל, הנצורים, הנלחמים, היודעים, על אף הכל, כי פה, על סף הריקות הזאת, רק מקה-לת קולות ז, ודומותיה, הן הערובה לעתיד והן התוכן האמיתי והחי של קורותינו.

3.

לפני למעלה מהמישים שנה, באדר תרע"ח, פרסם בן-גוריון מאמר בשם, גבולי ארצנו 'אדמתה', איגני יודע אם יש בגנני המאמ-ריסטיקה הציונית, הנוכספת, המשיחית כמעט של אז, מיסמכים רבים כמיסמך הזה, שבו הכו-תב אינו רק, 'מהרהר' בדברים, אלא מש אותם בכל תושי גופו ורוחו. 'מתוך מוקדות הלהב של חמרות העשן ושל אימות המלחמה - כד

הוא אומר - כבר נשקפת תקוות השלום נושא-הגאולה - ואנו עומדים עכשו לפני השאלה: ארץ ישראל מהי? מה הם תחומי הארץ שאנו דורשים בתור אחוזתנו הלאומית? היכן הם גבולותיה המפורדים בינה ובין שכנותיה מסביב? מה הם חבלי הארץ הראויים וצריכים להיקרא בשם ארץ ישראל, שמהם חייבנה מדינת היהודים המתודשת ז'

מאמר מופלא, משונה לגבי אורח הימים ההם, רצוף כולו אסמכתות של מיספרים, של נתונים גיאוגרפיים, אתנוגראפיים, פוליטיים, ובו אתה מוצא כי, 'הדעה הנשמעת, אף בקרב ציונים, שעבר הירדן אינו ארץ ישראל, נשענת על אידיעה בתולדות הארץ וטבעה', - ולהלן: 'אין ארץ ישראל בלא המישור המוא-בי, גלעד ובשן, כשם שאין ארץ ישראל בלא יהודה ושומרון וגליל. כולם הם ארץ אחת, ארץ היהודים'.

אין אני מביא כאן דברים אלה כהנחיות ל, שירותט מפות'. אני מביא אותם כרקע למשמעות דבריו של בן-גוריון, שקבע, לאחר מלחמת ששת הימים כי למען שלום אמת הוא זכון לוותר על כל השטחים שנוספו, פרט לירושלים ורמת הגולן.

דברים אלה הדהימו, לא משום שהשלום האמיתי אינו שורה לתת בערו מתיר, 'מופרו' זה אזו אחר, שלום-אמת הוא תכלית שראוי ליתן בעדה אפילו את כל המדינות וכל חלוי-קות הגבולים שבעולם וכל ההפרדות לממ-לכות ומעצמות. לא, גובה המחיר' הפתיע, אלא הפתיעה הסיטואציה המלאכותית שבה הוצגה השאלה הזאת, שבה העם כאילו מטיל על שולחן המשא ומתן, מראש וקודם כל, את הארץ שהוא קורא לה מולדת היסטורית לאחר שהיא נמצאת בידינו בפעם הראשונה ואולי האחרונה. הפתיעה ההפרדה בין שאלת השלום האמיתי ושאלת הארץ השלמה, בעוד הכל מעיד כי רק צירוף שתי המהויות הללו יחד עשוי להבטיח את שתייהן.

ואף על פי כן, דווקא משום תומרתם של דברים אלה צריך שנראה את טיבם כמו שהוא, ולא מפני שאני סבור כי ההסבר עשוי לבטל את משמעותם. דברים אלה יש להם גם משמעות עצמית, שאינה תלויה בשום קונטקסט, והיא משמעות מסמרת שיער. אך שעה שאנשי שטחים-תמורת-שלום מנפנ-פים בהם כראיה, יש להדגיש בכל חוקף כי תהום רבצת בין משמעות דיבור-רו של בן-גוריון ובין התפיסה המדינית המ-קובלת על ישראל, זו שיימלה לנטוע בהנחת האומות, במשך שנחים גורליות אלו, שעמיד-הנו בשטחים אינה אלא עמידת כובשים ב-טריטוריות ערביות המוחזקות בידינו כפקדון עד ל,הסדר המדיני'.

4.

הבדל מהותי זה בין שתי התפיסות הוסבר והומתש מאז כמה וכמה פעמים, אך דינו אם ניטרל דבריו של בן-גוריון בפני עתונאי לוג-דון לפני כמה חודשים.

באותה מסיבה שלל בן-גוריון מכל וכל את מושג, 'החזרת השטחים'. דברים אשר שייכים לנו- כך הדגיש - אין מחזירים, אלא רק מנדבים, אם יש טעם לכך. 'אנחנו אף פעם לא שכחנו שוהי ארצנו ואף פעם לא ויתרנו עליה. - ואף על פי כן היינו מוכנים לוותר על זכותנו לפי גבולות החלוקה למען השלום. גם עתה זוהי השאלה העיקרית. למען השלום אנו מוכנים לוותר על חלק מזכותנו'.

כן, מאחר שהויכוח-היהודי על ארץ יש-ראל עורנו כיום רק ויכוח עיוני בשאלת זכותנו המוסרית לבעלות מדינית על הארץ, הרי שההבדל בין תפיסתו של בן-גוריון מית, הוא הבדל של עיקר. הבדל בין דבר היפוכו.

אך מבחינה מעשית יש עיקר גדול מזה. יהוא שבן-גוריון גורם התיישבות בכל השט-חים המרתזקים, התיישבות דחופה, שלמה, כלי סייגים וכלי שתיות. ודבר זה הוא כיום הביטוי האחד הממחיש את זכותו של העם היהודי לראות את יהודה והשומרון לא כפק-רון מידי חוסיין, עד להסדר, אלא כמורשת היסטורית, מדינית, אשר תושביה הערביים ייהנו בה מכל הזכויות פרט לזכות הקמתה של מדינה ערבית, נוספת. על אלו המשתרעות על פני שטח גדול משטחה של אירופה כולה.

5.

כן, זה העיקר. כל ויכוחינו על ארץ ישראל וו עשויים להתחיל להישמע כמרחפים בעולם התווה אם לא יתחדשו תנפח ההתישבות וה-עליה, ולוא בהיקף המשתווה לפחות במשהו לתביעות הזמן הזה.

ההפסק שבה בשני עיקרים הללו, אחרי תקומת המדינה, היה ראש מעיינו ודרישותיו של בן-גוריון, בתקופת כהונתו כראש ממש-לה, ואז חדרו כל דורשי טובחה של הציונות לשים דבריו ללעג.

הפסק זה של עליה והתישבות הוא בבחינת ניהוק שהתחולל פתאום במהלך החזיון, כמיין שתיקה, שבה מחכים הצופים לרפליקה הבאה, וזו אינה נאמרת, ותחילה הקהל תוהים שמא זו כוונת המחבר והבמאי, אך ככל שהפאוזה מתארכת ומתמשכת, הולך ומתגנב חשש בלב, שאולי אירעה איוו תקלה במהלך החזיון... והוא עשוי להיקטע באמצע.

משום כך היתה דממת השממה הנחושה של הנגב, באותו יום שנטה לערוב, דריכות של קשב, של צפייה, ומשום כך צלצל אותו שיר יום-הולדת שבפי מקהלת התלמידים, צליל נוקב ובודד, אך גם רב אמונה והבטחה.

ואחר כך החל התושך יורד. בחפזה בלי חצאי גוונים, בלי ניואנסים, בלי דקויות שאין להן מקום. והצללקת העתיקה של נחל צין הלכה ונתמלאה אופל ורק סלעי-השוליים העל-יונים עוד נוצצו חדים ובוטים בשמש השוקעת, באור נוהס שבעתים. כמו לעת זריחה ההמה.